

Infobulletin 2023-2

Datum 28 februari 2023

Gesprek revalidatiesector

Op 28 februari spraken [5.1.2e] met een vertegenwoordigers uit de revalidatiesector over Long Covid [5.1.2e] [5.1.2e] Adelante Zorggroep en Revalidatie Nederland, en [5.1.2e] [5.1.2e] aan de Universiteit van Maastricht).

De revalidatiesector zocht contact nadat ze [5.1.2e] bij [5.1.2e] hadden horen zeggen dat er meer aandacht zou moeten komen voor Long Covid. De sector staat 'tussen medisch en maatschappelijk' in: de uitkomst van revalidatie is vooral dat mensen – ondanks hun ziekte of beperking – weer maatschappelijk kunnen participeren.

De revalidatiesector heeft in de beginfase snel gehandeld door Covid-afdelingen op te zetten voor patiënten die van de IC kwamen om te revalideren. Zij zagen al vroeg dat een groep patiënten langdurige klachten zou overhouden. De sector probeert daarin een rol te nemen, zowel als het gaat om behandeling, als om bewustwording en onderzoek rondom Long Covid. Een onderzoeksvoorstel van de revalidatiesector naar een multidisciplinaire aanpak Long Covid is bij ZonMw afgeketst omdat nog te weinig bekend is over het ziektebeeld (kip-ei). Daarnaast loopt de sector (binnenkort) tegen problemen aan omdat behandelingen bij gebrek aan bewezen effectiviteit nog niet onder de verzekerde zorg vallen (voor eerstelijnszorg is een tijdelijke regeling getroffen). De sector loopt tegen een muur en heeft de indruk dat zorgverzekeraars en het ministerie van VWS ontwikkelingen tegenhoudt uit angst voor veel zorgconsumptie ten behoeve van vage klachten.

Met de revalidatiesector is gesproken over het belang van inzicht in de aantallen patiënten die met Long Covid kampen, om het onderwerp in Nederland hoger op de politieke agenda te krijgen. Betrokkenen gaan hun best doen om cijfers boven water te krijgen. Van onze kant hebben we toegezegd bij de sector terug te komen als we aanstalten gaan maken met een mogelijk ongevraagd advies over Long Covid.

Gesprek met patiëntenorganisatie Long Covid Nederland

Op 7 februari hebben [5.1.2e] een gesprek gehad met drie leden van de patiëntenorganisatie Long Covid Nederland: [5.1.2e] en een [5.1.2e]

[5.1.2e] die in 2020 besmet zijn geraakt met COVID-19 en dusdanige restklachten hebben ontwikkeld dat zij vrijwel niets meer kunnen. De drie leden schetsten de grote gevolgen voor hun persoonlijke leven, hun partners en gezinnen. Daarnaast gaven zij een toelichting op het werk van de patiëntenorganisatie (opgericht in 2021) die zich beijvert voor erkenning van Long Covid, meer onderzoek, betere diagnose en behandeling, nazorg en regelingen voor degenen die na twee jaar werk en inkomen verliezen.

De leden van Long Covid Nederland zijn blij met de (vele) individuele verhalen die het nieuws halen, maar missen de kwantitatieve data: hoe groot is deze groep? In de zomer van 2021 heeft Long Covid Nederland al een petitie ingediend bij de Tweede Kamer om de Long Covid gevallen te registreren, maar dit gebeurt nog steeds niet. Er wordt in Nederland ook te weinig fundamenteel onderzoek gedaan. Long Covid Nederland heeft de indruk dat de academische ziekenhuizen het onderzoek wel graag zouden willen doen, maar het ontbreekt aan middelen (de Calls van ZonMw zijn tijdelijk en op andere aspecten gericht). De huidige wet- en regelgeving zorgt vervolgens tot traagheid bij trials en introductie van medicijnen. En de eisen van het BIG-register maken dat zorgmedewerkers die te weinig uren draaien, hun vak niet meer mogen uitoefenen (en dus niet meer kunnen re-integreren).

De Tweede Kamer heeft aandacht voor het onderwerp, maar stuit op een muur bij het kabinet. Moties worden niet uitgevoerd.

5.1.2a

5.1.2a

Naast Long Covid Nederland zijn er andere organisaties opgericht die zich bezig houden met het onderwerp:

- C-support: door de overheid opgericht voor ondersteuning van patiënten (niet-medische kwesties, zoals het doen van een WIA-aanvraag);
- Post Covid Nederland: ontstaan vanuit het Longfonds;
- Stichting Long Covid: een stichting opgericht door artsen, die een gezamenlijk platform zoeken en fundraising voor biomedisch onderzoek;
- Inmiddels is ook de patiëntenorganisatie Kinderen Long Covid opgericht, deze heeft zich bij het MIT gemeld;
- Via social media heeft het secretariaat verder gevonden: @NietHersteld (aangesloten bij @Not_Recovered en @NichtGenesen), @Bezorgde Burger, @AlleBurgers. Maart wordt aangekondigd als actiemaand.

Kennismaking Nederlands Instituut Publieke Veiligheid

Directieleden ^{5.1.2e} en ^{5.1.2e} van het Nederlands Instituut Publieke Veiligheid (NIPV) zijn op 24 februari op bezoek geweest bij het secretariaat van het MIT voor een kennismakingsgesprek. Het NIPV is een uitvoeringsorganisatie van het rijk met uiteenlopende taken. Zo ondersteunt het NIPV het veiligheidsberaad, is het de inkooporganisatie voor de veiligheidssector (van mondkapjes tot zandzakken) en organiseert het NIPV opleidingen en onderzoek op het gebied van veiligheid. Daarbij werkt het NIPV samen met vier lectoren. Het NIPV heeft tijdens de coronapandemie naast operationele ondersteuning ook informatie georganiseerd voor het veiligheidsberaad, ook over maatschappelijke impact zoals onrust en polarisatie (o.a. een kompas/dashboards en factsheets). Medewerkers van het NIPV hebben ook meegeschreven aan OVV-rapporten en zijn nu betrokken bij het ontwikkelen van een rijksbrede veiligheidsstrategie onder coördinatie van de NCTV. Het MIT/secretariaat is van harte uitgenodigd voor een tegenbezoek waarbij meer kennis wordt gedeeld.

Kennismaking Nederlands Jeugdinstituut

Op 13 februari hebben ^{5.1.2e} en ^{5.1.2e} nader kennis gemaakt met ^{5.1.2e} en ^{5.1.2e} van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI). Deze kennismaking past in een reeks gesprekken die door voorzitter/secretariaat worden gevoerd met kennisinstututen die de afgelopen jaren kennis en ervaring hebben opgedaan met de pandemie. Voor het MIT is het nuttig om te weten welke kennis beschikbaar is; en voor kennisinstututen is het gunstig dat er met het MIT een extra kanaal is gekomen om het kabinet en parlement te adviseren.

Het NJI heeft de coronacrisis ervaren als een vergrootglas voor de maatschappelijke problemen die er al waren voor jongeren. Tijdens de coronacrisis is pas laat aandacht gekomen voor jeugd en jongeren. Het NJI heeft aandacht voor problematiek onder jongeren gevraagd via het OMT, de Gedragsunit RIVM, het SCP, en invloedrijke experts zoals ^{5.1.2e}. Het NJI heeft samen met directie Jeugd van het ministerie van VWS een platform 'Jeugd en corona' opgericht (onderwijs, kinderopvang, hulpverlening), dat nu weer een slapend bestaan leidt, maar door ieder lid opnieuw bijeen geroepen kan worden. Vanuit dit overleg maakte het NJI de doorvertaling naar afwegingskaders (richtlijnen) voor professionals. Overigens ziet het NJI jeugd als een niet te isoleren

groep van ouders, verzorgenden, docenten, hulpverleners. 'Scholen onderop de stapel' bij een volgende crisis is volgens het NJI niet werkbaar. Wel zijn er verschillende modellen ontwikkeld om onderwijs te laten doorgaan. Daarvan wordt nu geen gebruik gemaakt; scholen zijn over het algemeen weer van 0 naar 100 gegaan.

Het NJI maakt zich nu vooral zorgen om veerkracht, incasseringsvermogen, wendbaarheid, weerbaarheid en de pandemische paraatheid bij jongeren. Het NJI hoopt op een langetermijnvisie van het kabinet als het gaat om de problematiek van jongeren. Is er iets met jongeren aan de hand, of met de samenleving? Is er sprake van self-fulfilling prophecy? Wat het NJI betreft moet het kabinet daarbij de-politiseren en de-medicaliseren. Er zijn ook geen snelle interventies om de problemen even te 'fixen'. Er zou veel beter kunnen worden ingezet op versterking van het pedagogisch klimaat op scholen.

Met het NJI is afgesproken om halfjaarlijks bij te praten. Indien relevant kan het NJI voor het MIT het platform 'Jeugd en corona' nog eens bijeen roepen. Verder is het NJI bereid om beschikbare kennis te delen en mee te lezen met kennisproducten van het MIT zoals het afwegingskader en de factsheets.

Rol MIT bij advisering over vaccinaties

Naar aanleiding van de MIT-vergadering van 14 februari heeft **5.1.2e** bij SZW navraag gedaan naar de overwegingen waarom een OMT-V advies (basisadvies 'vaccineren') niet ook wordt voorgelegd aan het Maatschappelijk Impact Team. De argumenten hierbij:

1. het vaccinatieprogramma valt onder VWS-mandaat; hierover is geen interdepartementaal overleg (ook niet op niveau bewindslieden);
2. VWS verwacht bij dit advies geen tegenstellingen tussen medisch en maatschappelijk;
3. de adviesaanvraag is puur medisch; er waren geen spiegelbeeldige vragen aan het MIT.

Daarnaast heeft **5.1.2e** gesproken met de Gezondheidsraad (GR). De GR is bezig met het ontwikkelen van vaccinatiescenario's aansluitend op de coronascenario's van de WRR (c.s.). Bij ieder volgend (oplopend) scenario wordt een grotere groep gevaccineerd: in het verkoudheidsscenario alleen hoog risico groepen; bij griepscenario de kwetsbare groepen; en bij de meest ernstige scenario's de gehele bevolking.

Zowel OMT-V als de GR kijken dus alleen met een medische bril naar het vraagstuk van vaccineren. Wel heeft de GR de commissie uitgebreid met deelname vanuit de RIVM Gedragsunit. De angsten en zorgen van mensen kunnen medisch gezien misschien niet terecht zijn, maar wel belangrijk voor het flankerend beleid en de communicatie.

SZW zal met VWS bespreken wat het MIT kan doen met signalen uit de maatschappij over vaccinaties (bijvoorbeeld dat ook niet-medisch kwetsbaren toegang tot vaccinaties willen houden; mede vanwege angst voor Long Covid) en of inbreng van MIT voor een volgende keer misschien wel wordt overwogen. Voor het huidige advies (uitgebracht op 27 februari 2023) was dat wat SZW betreft niet meer aan de orde.

Toelichting werkwijze Centrum Infectieziektebestrijding

Op 27 februari spraken **5.1.2e** met **5.1.2e** **5.1.2e** bij het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) van het RIVM. **5.1.2e** gaf het secretariaat uitleg over de aanpak van het CIb en RIVM als het gaat om de surveillance en het bestrijden van infectieziektes. **5.1.2e** beschreef hoe het CIb bestaat uit 5 verschillende centra, ieder belast met verschillende epidemiologische en virologische aspecten van infectieziektebestrijding.

Daarnaast gaf hij ook een korte toelichting over de verspreiding van infectieziektes – met name die van COVID-19 en andere respiratoire ziektes. De belangrijkste maatregelen om de spreiding van COVID-19 in te dammen blijft het verminderen van het aantal gemiddelde sociale contacten per dag – door spreiding in ruimte en tijd (naast vaccinaties). Verder drong hij aan op het idee dat ziektebestrijding ook een leerproces is en blijft - RIVM en CIb kunnen op basis van wetenschappelijke onderbouwing suggesties doen, de effectiviteit van die suggesties monitoren, en

eventueel achteraf bijsturen. Het CIB blijft uiteindelijk een adviesorgaan; de *uitvoering* van infectieziektebestrijding is de bevoegdheid van de GGD.

5.1.2e gaf aan dat hij ervoor openstaat om het MIT/secretariaat te helpen bij mogelijke vragen. Hij is ook bereid om een blik te werpen op de factsheets, mocht het MIT daar behoefte aan hebben.

Mental Meetup

Op 2 februari woonde 5.1.2e de Mental Meetup georganiseerd door Pharos *Alles is gezond* en de Ministeries van OCW, SZW en VWS bij. Deze Meetups zijn onderdeel van de door het kabinet gestarte brede beweging voor mentale gezondheid. 5.1.2e (staatssecretaris van VWS) woonde de bijeenkomst bij. In de bijeenkomst lag dit keer de nadruk op de rol van problematische schulden op mentale gezondheid. In de pauzes heeft 5.1.2e gesproken met mensen die zich professioneel bezighouden met de mentale gezondheid van jongeren in voorbereiding op een expertmeeting van het MIT op dit terrein.

Conferentie Gedragswetenschap en Beleid

Op 2 februari vond de Conferentie 'Gedragswetenschap en beleid' plaats in het Bibliotheektheater in Rotterdam. Het publiek bestond uit zowel onderzoekers (grotendeels gedragswetenschappers) en beleidsmakers. Vragen die centraal stonden: hoe gaat het nu met de verbinding tussen gedragswetenschap en overheid en welke volgende stappen kunnen we zetten om te zorgen dat gedragskennis een vaste plek krijgt in beleid en uitvoering? 5.1.2e gaf een presentatie waarin hij reflecteerde over de rol die de gedragswetenschap gespeeld heeft bij de besluitvorming tijdens de coronacrisis. Lessen voor de toekomst: zorg dat je aan tafel zit als de besluiten genomen worden en evalueer hoe gedrag verandert door communicatie. 5.1.2e deelde haar ervaringen met wetenschappelijke advisering van beleid en benadrukte dat het belangrijk is om onzekerheid te communiceren. 5.1.2e nam deel aan het afsluitende panel – waarin het MIT ook meerdere keren aan de orde kwam tijdens geanimeerde discussies. Het was al met al een interessante conferentie met veel boeiende sprekers.

Stage

Op 20 februari is 5.1.2e begonnen aan zijn stage bij het MIT. 5.1.2e De stage bij het MIT volgt 5.1.2e als onderdeel van Applied Ethics. De komende vier maanden zal hij onderzoek doen naar hoe er binnen het afwegingskader gebruik gemaakt kan worden van ethische theorieën en principes.

Publiciteit

Hieronder staan twee artikelen van de landelijke media die het MIT-advies over mogelijke afschaling van de basisadviezen hebben genoemd. De overige media bespraken wel het onderwerp van afschaling, maar noemden alleen het OMT-advies en verwezen niet naar het MIT.

[Parool.nl | Hoera, de epidemie is voorbij. Mogen de zelftesten nu in de prullenbak?](#)

[Trouw.nl | Corona is nu endemisch. Wat betekent dat voor hoe we ermee om moeten gaan?](#)

Overige Publicaties

Het SCP heeft onderzoek gedaan naar de onderlinge solidariteit tussen Europese landen: [Solidariteit over landsgrenzen heen tijdens de coronapandemie | Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau \(scp.nl\)](#). Een vervolgstudie gaat over de Europese solidariteit vanuit burgerperspectief.

Het Centrum voor Ethiek en Gezondheid (CEG) heeft een verkenning uitgebracht over de morele uitgangspunten bij 'code rood' in de zorg: [Code rood. Verkenning van morele uitgangspunten bij langdurige schaarste in de zorg | Signalement | CEG – Centrum voor Ethiek en Gezondheid](#).

De RVS heeft een advies uitgebracht over hoe er moeten worden omgegaan met werkenden die last hebben van long COVID, in het bijzonder het zorgpersoneel: [\(Maat\)werk bij langdurige klachten na COVID | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving](#). Voor een algemeen overzicht van de publicaties van RVS over corona, zie hier: [Corona, leven & zorgen - recente adviezen, raadplegingen en blogs | Actueel | Raad voor Volksgezondheid en Samenleving \(raadrvs.nl\)](#)

Op 21 november 2022 heeft Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs een kamerbrief verstuurd over het grotendeels terugdraaien van de maatregelen omtrent eindexamens binnen het voortgezet onderwijs. In 2021 en 2022 konden eindexamenkandidaten gebruik van maken van een extra herkansing en de zogenoemde duimregeling, het wegstrepen van één niet-kernvak. Deze maatregelen worden niet doorgezet naar de eindexamens in 2023, waardoor de eindexamenregeling grotendeels hetzelfde zal zijn als voor de pandemie. De maatregel heeft voor veel reacties gezorgd van scholieren, studenten en hun ouders. [Maatregelen examens 2023 | Eindexamens voortgezet onderwijs | Rijksoverheid.nl](#); [#redmijndiploma - Landelijk Actie Komitee Scholieren \(laks.nl\)](#); [VO-raad pleit opnieuw voor extra herkansing centrale examens 2023 - VO-raad](#); [Reactie-SPV-examens-09122215.pdf \(platformsvmbo.nl\)](#); [Oproep: Geef examenleerlingen dit jaar extra herkansing - Ouders & Onderwijs \(oudersenonderwijs.nl\)](#)

Geleerde lessen van de coronapandemie: [Leren van een crisis | Convergence.nl](#)

Toenemende aantallen Postural Orthostatic Tachycardia Syndrome door de coronapandemie: [A condition called POTS rose after covid, but patients can't find care | The Washington Post](#)

WHO: Overheden moeten investeren in het ontwikkelen van vaccins voor alle soorten griep: [Incoming WHO Chief Scientist | BMJ.com](#)

Begrip en revalidatie helpen bij post-COVID: [Uitgekiend revalidatietraject helpt patiënten bij herstel | Slingeland Ziekenhuis](#)

Langdurig ziekteverzuim vanwege covid neemt toe: [Cijfers Arbo Unie laten stijging zien van langdurige ziekteverzuim door corona in het onderwijs | Aob.nl](#)